

พัฒนาการของผู้ปฏิบัติการพยาบาลชั้นสูงสาขาการพยาบาล ผู้ป่วยโรคติดเชื้อและการควบคุมการติดเชื้อ

วิลาวัลย์ พิเชียรเสถียร¹ พย.ด, อพย. (การพยาบาลผู้ป่วยโรคติดเชื้อและการควบคุมการติดเชื้อ)

บทคัดย่อ: ความซุกและอุปถัมภ์ของการติดเชื้อในโรงพยาบาลที่สูงขึ้น ทำให้มีการพัฒนาระบบการป้องกันการติดเชื้อในโรงพยาบาล ซึ่งจำเป็นต้องมีพยาบาลควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาล เพื่อทำหน้าที่ในระบบการป้องกันการติดเชื้อที่เกิดขึ้นในโรงพยาบาล โดยถือเป็นตัวชี้วัดคุณภาพการพยาบาลที่สำคัญ และความต้องการพยาบาลควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลที่มีสมรรถนะสูงขึ้นไป จำเป็นต้องมีการศึกษาระดับปริญญาโท เพื่อให้สามารถปฏิบัติบทบาทบริหารจัดการระบบการควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลด้วย การผลิตในระดับปริญญาโทและสอบเป็นผู้ปฏิบัติการพยาบาลชั้นสูงพบว่ายังไม่เพียงพอกับความต้องการที่สูงขึ้น จึงทำให้ต้องมีการเปิดหลักสูตรเฉพาะทางระยะสั้นเพิ่มขึ้น การพยาบาลสาขานี้ ปัจจุบันได้พัฒนาต่อยอดเป็นหลักสูตรวุฒิปริญญาตรีการพยาบาลชั้นสูง สาขาการพยาบาลผู้ป่วยโรคติดเชื้อและการควบคุมการติดเชื้อ เพื่อให้ผู้ศึกษามีสมรรถนะในการทำงานที่ซับซ้อนขึ้น โดยผู้ปฏิบัติในบทบาทนี้บางส่วนมีผลงานเชิงประจักษ์ตามบทบาทที่คาดหวังอย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่บางส่วนยังต้องการการพัฒนาให้เหมาะสมต่อไป

วารสารการปฏิบัติการพยาบาลและการผดุงครรภ์ไทย 2557; 1 (1) 23-30

คำสำคัญ: ผู้ปฏิบัติการพยาบาลชั้นสูง การพยาบาลผู้ป่วยโรคติดเชื้อและการควบคุมการติดเชื้อ

¹รองศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประธานอนุกรรมการฝึกอบรมและสอบความรู้ ความชำนาญเฉพาะทาง สาขาการพยาบาลผู้ป่วยโรคติดเชื้อและการควบคุมการติดเชื้อ

การที่โรงพยาบาลต่าง ๆ มีตำแหน่งพยาบาลควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลหรือ Infection Control Nurse (ICN) เกิดขึ้นจากการที่ต้องมีระบบการป้องกันการติดเชื้อในโรงพยาบาล เนื่องจากผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลมีโอกาสเกิดการติดเชื้อในโรงพยาบาลเนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การทบทวนอย่างเป็นระบบจากรายงานตั้งแต่ปีค.ศ. 1995 - 2010 จากโรงพยาบาลทั่วโลกพบความชุกของการติดเชื้อในโรงพยาบาล 5.7% - 19.1%¹ และจากการสำรวจความชุกของการติดเชื้อในโรงพยาบาล 47 แห่งในประเทศไทยปีพ.ศ. 2553 พบความชุก 7.3%² การติดเชื้อในโรงพยาบาลส่งผลกระทบต่อผู้ป่วย ญาติ โรงพยาบาลและประเทศชาติ กล่าวคือทำให้ผู้ป่วยต้องทุกข์ทรมานจากความเจ็บป่วยมากขึ้น เพิ่มการติดต่อยาด้านจุลชีพของเชื้อจุลชีพมากขึ้น ต้องอยู่โรงพยาบาลนานขึ้น การติดเชื้อในโรงพยาบาลยังทำให้ผู้ป่วยและญาติเสียเงินเพิ่มขึ้น โรงพยาบาลและประเทศชาติต้องเสียงบประมาณในการดูแลผู้ป่วยมากขึ้น และผู้ป่วยอาจทุพพลภาพหรือตายได้ อย่างไรก็ตามการมีระบบควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลจะช่วยลดผลกระทบดังกล่าวและส่งผลให้คุณภาพการบริการดีขึ้น

ระบบการควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลเป็นส่วนหนึ่งของระบบการดูแลสุขภาพและเป็นเครื่องชี้วัดที่สำคัญอย่างหนึ่งของคุณภาพการบริการของโรงพยาบาลและความปลอดภัยของผู้ป่วย การศึกษาในสหรัฐอเมริกาพบว่าองค์ประกอบหนึ่งของระบบการป้องกันการติดเชื้อในโรงพยาบาลที่มีประสิทธิภาพคือ การที่โรงพยาบาลมีพยาบาลควบคุมการติดเชื้อ ทำงานแบบเต็มเวลา 1 คนต่อจำนวน 250 เตียง³ โดยที่พยาบาลควบคุมการติดเชื้อเป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีประสบการณ์ทางการพยาบาลผู้ป่วย

ในหน่วยงานต่าง ๆ มาก่อน เช่น การพยาบาลผู้ป่วยที่ได้รับการผ่าตัด การพยาบาลผู้ป่วยเด็ก การพยาบาลผู้ป่วยวิกฤต เป็นต้น จากประสบการณ์ในการดูแลผู้ป่วยนี้จะช่วยให้พยาบาลควบคุมการติดเชื้อมีความรู้และทักษะในกิจกรรมการรักษาพยาบาลต่าง ๆ ที่จะสามารถปฏิบัติการควบคุมการติดเชื้อร่วมกับบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี พยาบาลควบคุมการติดเชื้อมีบทบาทที่เป็นกำลังสำคัญของการขับเคลื่อนงานด้านการควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาล ดังนั้นแต่ละโรงพยาบาลจะต้องมีพยาบาลควบคุมการติดเชื้ออย่างน้อย 1 คน โรงพยาบาลขนาดใหญ่ที่มีจำนวนเตียงรับผู้ป่วยมากกว่า 250 เตียงก็อาจจำเป็นต้องมีพยาบาลควบคุมการติดเชื้อมากกว่า 1 คน แต่จากการสำรวจแบบเดลฟายของ วิลเลียม โอบอยล์ และคณะ⁴ กับพยาบาลควบคุมการติดเชื้อ 32 คน ในสหรัฐอเมริกาปีค.ศ. 1999 พบว่า ปริมาณงานที่รับผิดชอบและการขาดแหล่งทรัพยากรเป็นอุปสรรคหลักที่ทำให้พยาบาลควบคุมการติดเชื้อไม่สามารถปฏิบัติงานในบทบาทได้อย่างเต็มที่และได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีพยาบาลควบคุมการติดเชื้อ 0.8 - 1.0 คนต่อ 100 เตียง สอดคล้องกับที่ศาสตราจารย์นายแพทย์สมหวัง ด้านชัยวิจิตรผู้เชี่ยวชาญด้านการควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาล⁵ ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า สำหรับประเทศไทยนั้น พยาบาลควบคุมการติดเชื้อ 1 คน จะทำการเฝ้าระวังโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพในผู้ป่วยเพียง 100 - 150 คนเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากข้อกำหนดของสหรัฐอเมริกา เนื่องจากระบบข้อมูลและความคล่องตัวในการปฏิบัติงานในประเทศไทยยังไม่ดีนัก ปัจจุบันโรงพยาบาลระดับศูนย์และระดับมหาวิทยาลัยบางแห่งมีพยาบาลควบคุมการติดเชื้อ 4 - 12 คน

พยาบาลที่จะปฏิบัติในบทบาทด้านการควบคุม การติดเชื้อในโรงพยาบาลได้นั้นต้องมีความรู้เกี่ยวกับการควบคุมการติดเชื้อทั้งในเรื่องวิทยาการระบาด การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการสารสนเทศ สถิติและศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดการ องค์การ เศรษฐศาสตร์สุขภาพ เป็นต้น ดังนั้นพยาบาล ควบคุมการติดเชื้อจึงต้องผ่านการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องดังกล่าวก่อน ในปีพ.ศ. 2535 จึงได้มีการเปิด หลักสูตรการพยาบาลด้านการควบคุมการติดเชื้อในระดับปริญญาโทขึ้น ที่คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งปัจจุบันยังคงเป็นสถาบันเดียวในประเทศไทยที่เปิดสอนในหลักสูตรดังกล่าว จนถึงเดือนกันยายน ปีพ.ศ. 2557 มีผู้ที่จบการศึกษา ในหลักสูตรนี้ทั้งสิ้น 223 คน ในจำนวนนี้เป็นพยาบาล จากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 1 คน

ผู้ป่วยที่อยู่ในความรับผิดชอบของพยาบาล ควบคุมการติดเชื้อคือ ผู้ป่วยทุกคนที่เข้ารับบริการ และรับการรักษาในโรงพยาบาล โดยมีวัตถุประสงค์ของการดูแลเพื่อป้องกันผู้ป่วยเกิดการติดเชื้อจากการ รับบริการและป้องกันการแพร่กระจายเชื้อจากผู้ป่วย ที่เข้ารับการรักษาด้วยโรคติดเชื้อ ดังนั้นผู้ป่วยใน ความรับผิดชอบของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อจึง ครอบคลุมผู้ป่วยที่อยู่ในความรับผิดชอบของ พยาบาลในสาขาอื่น ๆ เนื่องจากผู้ป่วยที่เข้ารับบริการ ทางสุขภาพหรือเข้ารับการรักษาหรือในโรงพยาบาล ทุกคนมีโอกาสติดเชื้อในโรงพยาบาลได้ พยาบาล ควบคุมการติดเชื้อมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญดังนี้

1. ดำเนินการและกำกับดูแลระบบการเฝ้า ระวังการติดเชื้อในโรงพยาบาล เพื่อประเมิน สถานการณ์ของโรคติดเชื้อในโรงพยาบาลและค้นหา ว่ามีการระบาดหรือไม่ รวมทั้งสอบสวนการระบาด

ของโรคติดเชื้อ แล้วรายงานให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบและ เสนอแนะแนวทางในการควบคุมและป้องกันการติด เชื้อในโรงพยาบาล

2. การพยาบาลผู้ป่วยที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ หรือแพร่กระจายเชื้อ โดยการวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการ ติดเชื้อของผู้ป่วย วางแผนการป้องกันและแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น ให้การพยาบาลผู้ป่วยโรคติดเชื้อและ ผู้ที่เสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อโดยบูรณาการองค์ความรู้ จากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและหลักฐานเชิง ประจักษ์ แบบองค์รวม เฝ้าระวังและจัดการกับปัจจัย เสี่ยงต่อการติดเชื้อของผู้ป่วย ตลอดจนป้องกันและ ควบคุมการแพร่กระจายเชื้อในหน่วยงาน/โรงพยาบาล

3. การจัดการด้านคุณภาพ โดยมีส่วนร่วม กับ คณะกรรมการควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลใน การกำหนดนโยบายและแผนงานว่าจะดำเนินการ อะไรบ้างเพื่อป้องกันการติดเชื้อและกำหนดว่าจะ ประเมินผลอย่างไร เพื่อควบคุมคุณภาพการบริการ ในส่วนของการป้องกันการติดเชื้อในโรงพยาบาล เช่น การทำให้อุปกรณ์ปราศจากเชื้อ การใช้ห้องแยกผู้ป่วย การประกอบอาหารสำหรับผู้ป่วย เป็นต้น พยาบาล ควบคุมการติดเชื้อยังมีบทบาทสำคัญในการจัดการ ด้านความปลอดภัยของบุคลากร เช่น การลดความ เสี่ยงจากการติดเชื้อจากการถูกเข็มและของมีคม ทิ่มแทง การให้วัคซีนป้องกันโรค การดูแลรักษาหลัง การสัมผัสผู้ป่วยติดเชื้อที่รุนแรง เป็นต้น นอกจากนี้ พยาบาลควบคุมการติดเชื้อยังมีส่วนในการกำหนด แนวปฏิบัติทางคลินิกในการป้องกันการติดเชื้อหรือ การแพร่กระจายเชื้อเพื่อความปลอดภัยของผู้ป่วย ตลอดจนการเป็นผู้นำและบริหารจัดการโปรแกรม การควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาล

4. การให้การปรึกษา พยาบาลควบคุมการ ติดเชื้อจำเป็นต้องแสวงหาความรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโรค

ติดเชื้อในโรงพยาบาลให้ทันสมัยเสมอ เนื่องจาก จะได้รับการสอบถาม ขอคำปรึกษาหรือชี้แนะจาก บุคลากรสุขภาพในโรงพยาบาลเมื่อประสบปัญหา ต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น ไม่ทราบวิธีปฏิบัติเมื่อได้รับ อุบัติเหตุสัมผัสเลือดผู้ป่วยขณะปฏิบัติงาน ไม่ทราบ วิธีการปฏิบัติในการแยกผู้ป่วยหรือการทำลายเชื้อ และการทำให้ปราศจากเชื้อ การจัดการกรณีโรค ติดเชื้อต่อยาหลายขนาน เป็นต้น

5. การร่วมเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ ของ โรงพยาบาล ซึ่งเป็นหนทางที่พยาบาลควบคุมการ ติดเชื้อจะได้นำเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขการ ติดเชื้อในโรงพยาบาลแก่ผู้บริหารโรงพยาบาลและ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งคณะกรรมการที่พยาบาล ควบคุมการติดเชื้อต้องเข้าร่วมเป็นกรรมการด้วยมี หลายชุด เช่น คณะกรรมการควบคุมการติดเชื้อใน โรงพยาบาล คณะกรรมการกำหนดมาตรฐานการ พยาบาลเพื่อควบคุมการติดเชื้อ คณะกรรมการความ ปลอดภัยของบุคลากรและผู้ป่วย คณะกรรมการ พิจารณาผลิตภัณฑ์ที่จะนำมาใช้ในโรงพยาบาล และ คณะกรรมการปรับปรุงคุณภาพการบริการ เป็นต้น

6. การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติ ของบุคลากรสุขภาพ โดยทำหน้าที่ดูแลกำกับให้ บุคลากรสุขภาพปฏิบัติตามแนวปฏิบัติทางคลินิก ในการควบคุมการติดเชื้อ เนื่องจากการควบคุมการ ติดเชื้อในโรงพยาบาลจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ จากบุคลากรให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือแนวปฏิบัติ ทางคลินิก เช่น การป้องกันการติดเชื้อในกระแสโลหิต การคัดกรองและแยกผู้ป่วยโรคติดเชื้อ การกำจัด ชยะติดเชื้อ เป็นต้น พยาบาลควบคุมการติดเชื้อจึง ต้องเผยแพร่แนวทางปฏิบัติให้บุคลากรสุขภาพใน โรงพยาบาลทราบด้วยกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อนำไป ปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง ส่งเสริมให้เกิดการ

ปรับเปลี่ยนการปฏิบัติให้ถูกต้อง แล้วติดตามควบคุม กำกับดูแลให้บุคลากรปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่อง โดย เป็นผู้ฟัง ผู้ฝึกและสนับสนุนช่วยเหลือ แล้วดำเนินการ ติดตามประเมินผลลัพธ์ การที่พยาบาลควบคุมการ ติดเชื้อปฏิบัติหน้าที่นี้ได้จะต้องมีทักษะในการติดต่อ ประสานงานที่ดี ซึ่งศรัทธาของบุคลากรในโรงพยาบาล ที่มีต่อพยาบาลควบคุมการติดเชื้อ เป็นเรื่องที่สำคัญ ที่สุดต่อความสำเร็จในการดำเนินงานนี้ โดยที่ศรัทธา ดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ด้วยความรู้ความสามารถของ พยาบาลควบคุมการติดเชื้อร่วมกับการเป็นผู้นำและมี มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี พยาบาลควบคุมการติดเชื้อจึง ต้องทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะอาด ทั้งในด้าน ความรู้ให้แนวทางปฏิบัติ ให้ข้อมูลแก่บุคลากร เพื่อ สนับสนุนให้บุคลากรมีการปฏิบัติตามสิ่งที่กำหนด นอกจากนี้พยาบาลควบคุมการติดเชื้อยังมีส่วนร่วม ในการจัดประชุมวิชาการภายในโรงพยาบาล เพื่อเปิด โอกาสให้บุคลากรได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และเสนอผลงานด้านการควบคุมการ ติดเชื้อ

7. การเป็นผู้ให้ความรู้ เป็นบทบาทที่สำคัญ อย่างหนึ่งของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อที่ต้อง จัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคติดเชื้อใน โรงพยาบาลแก่บุคลากรระดับต่าง ๆ ในโรงพยาบาล พยาบาลควบคุมการติดเชื้อจึงต้องพัฒนาความรู้ให้ ทันสมัยอยู่เสมอและมีทักษะในเผยแพร่ความรู้ รวมทั้งการผลิตสื่อสำหรับเผยแพร่ความรู้ เพื่อ เพิ่มพูนความรู้ในการปฏิบัติของบุคลากรสุขภาพ

8. การวิจัยและการนำผลการวิจัยมาใช้ พยาบาลควบคุมการติดเชื้อจำเป็นต้องทำการวิจัย เพื่อค้นหาค้นคว้าความรู้ใหม่ รวมทั้งนำผลการวิจัยหรือ หลักฐานเชิงประจักษ์มาใช้ในการปฏิบัติการป้องกัน และควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาล

9. การเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับภาวะฉุกเฉิน เนื่องจากปัจจุบัน มีการระบาดของโรคติดเชื้ออุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ เชื้อติดต่อทางอ้อมและสัมผัส และสงครามเชื้อโรค เช่น Avian Influenza, Ebola, SARS, Tuberculosis, Multidrug-resistance microorganisms เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์ธรรมชาติพิบัติจากคลื่นสึนามิและภาวะอุทกภัยรุนแรงที่มีผลทำให้เกิดการติดเชื้อตามมาได้ พยาบาลควบคุมการติดเชื้อจึงต้องทำหน้าที่เตรียมความพร้อมทั้งในเรื่องสถานที่ สิ่งแวดล้อมและตัวบุคลากรสุขภาพให้พร้อมกับการให้บริการในภาวะฉุกเฉินเหล่านี้เพื่อป้องกันการติดเชื้อได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พยาบาลควบคุมการติดเชื้อใช้เวลาในการทำงานกับการบริหารจัดการระบบการควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลมากกว่าการดูแลผู้ป่วยเป็นรายบุคคล พยาบาลควบคุมการติดเชื้อในประเทศไทยหลายคนไม่สามารถปฏิบัติในบทบาทดังกล่าวได้ทั้งหมดหรือทำได้อย่างไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากบางคนทำงานนี้โดยไม่ผ่านการอบรมความรู้ด้านการควบคุมการติดเชื้อมาก่อนหรือบางคนผ่านการอบรมเพียง 1-2 วันเท่านั้น แต่การทำงานในบทบาทเหล่านี้ต้องอาศัยความรู้ในระดับปริญญาโท จึงจะทำให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยข้อจำกัดที่การผลิตพยาบาลควบคุมการติดเชื้อในระดับปริญญาโทในประเทศไทยไม่สามารถผลิตได้ทันตามความต้องการของโรงพยาบาลต่างๆ ในประเทศได้ จึงเกิดหลักสูตรประกาศนียบัตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขาการพยาบาลผู้ป่วยโรคติดเชื้อและการควบคุมการติดเชื้อที่มีระยะเวลาอบรม 4 เดือนขึ้น โดยมีการเปิดหลักสูตรหลักสูตรดังกล่าวขึ้นที่โรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล คณะ

พยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยแต่ละปีจะผลิตผู้เข้ารับการอบรมได้ประมาณ 100 คน จนถึงเดือนกันยายน ปี พ.ศ. 2557 มีผู้ที่จบการศึกษาในหลักสูตรนี้ทั้งสิ้น 1,189 คน อย่างไรก็ตามผู้ที่จบหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางนี้จะมีความสามารถปฏิบัติงานในบทบาทพยาบาลควบคุมการติดเชื้อในเบื้องต้นได้เท่านั้น ความรู้ความสามารถยังไม่เท่าเทียมกับผู้จบการศึกษาระดับปริญญาโท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง การทำวิจัย การใช้ผลการวิจัยหรือหลักฐานเชิงประจักษ์การพัฒนางาน และการเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นพยาบาลควบคุมการติดเชื้อที่จบหลักสูตรเฉพาะทาง 4 เดือนนี้จำเป็นต้องทำงานภายใต้การดูแลช่วยเหลือจากผู้จบการศึกษาในระดับปริญญาโท ปัจจุบันพบว่าพยาบาลที่จบหลักสูตรเฉพาะทางหลายคนไม่ได้ทำหน้าที่เป็นพยาบาลควบคุมการติดเชื้อ แต่ทำงานเป็นพยาบาลในหอผู้ป่วยต่างๆ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี และการปฏิรูประบบสุขภาพ ทำให้งานด้านการควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลมีความซับซ้อนมากขึ้น พยาบาลควบคุมการติดเชื้อจึงต้องมีการพัฒนาบทบาทการทำงานของตนตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ในปี พ.ศ. 2551 สภาการพยาบาลได้เปิดการสอบความรู้เพื่อรับวุฒิปริญญาตรีความรู้ความชำนาญเฉพาะทางสาขาการพยาบาลผู้ป่วยโรคติดเชื้อและการควบคุมการติดเชื้อขึ้น โดยผู้มีสิทธิสอบคือผู้ที่ผ่านการศึกษาระดับปริญญาโท การพยาบาลด้านการควบคุมการติดเชื้อจากหลักสูตรที่สภาการพยาบาลให้การรับรอง จนถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2556 ประเทศไทยมีผู้ปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูงที่ได้รับวุฒิปริญญาตรีรับรองในสาขาการพยาบาลผู้ป่วยโรค

ติดเชื้อและการควบคุมการติดเชื้อทั้งหมด 75 คน ซึ่งผู้ปฏิบัติการพยาบาลชั้นสูงเหล่านี้ ปฏิบัติงานกระจายอยู่ในโรงพยาบาลต่างๆทั่วประเทศ ในทุกระดับตั้งแต่ระดับปฐมภูมิ ทติยภูมิ ตติยภูมิ และเป็นกำลังสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพของการบริการสุขภาพ โดยได้แสดงออกถึงสมรรถนะในการพัฒนา จัดการและกำกับระบบดูแลผู้ป่วยโรคติดเชื้อและการควบคุมการติดเชื้อที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งระบบการเฝ้าระวังและวินิจฉัยโรคติดเชื้อในโรงพยาบาล ประสานงานกับบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เสริมสร้างพลังอำนาจ สอน ฝึกและเป็นพี่เลี้ยงในการปฏิบัติการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อของบุคลากรสุขภาพ ให้คำปรึกษากับผู้ร่วมงานในการดูแลผู้ป่วยโรคติดเชื้อและการป้องกันการติดเชื้อ เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง ให้เหตุผลและตัดสินใจเชิงจริยธรรม โดยบูรณาการหลักฐานเชิงประจักษ์ในการปฏิบัติ รวมทั้งจัดการและประเมินผลลัพธ์

พยาบาลผู้ปฏิบัติการชั้นสูงส่วนใหญ่ปฏิบัติในบทบาทหน้าที่ของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาล และมีบางคนปฏิบัติงานรับผิดชอบงานด้านการควบคุมการติดเชื้อในหน่วยงานเฉพาะ เช่น หอผู้ป่วยต่างๆ คลินิกวัณโรค เป็นต้น พยาบาลเหล่านี้ได้แสดงผลงานการยกระดับคุณภาพของระบบการควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลที่แตกต่างจากพยาบาลควบคุมการติดเชื้อทั่วไปในเรื่องของการเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาระบบการจัดการดูแลป้องกันการติดเชื้อในผู้ป่วยที่เป็นกลุ่มเสี่ยงสูงโดยใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ เป็นที่ปรึกษา เป็นผู้ประสานงานกับทีมสหสาขาวิชาชีพ ขยายและสร้างเครือข่ายการดูแลช่วยในการพัฒนาขีดความสามารถของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลที่อยู่ในเครือข่ายรับผิดชอบ เป็นผู้ประเมินและจัดการผลลัพธ์ทางการ

พยาบาล นอกจากนี้ยังขยายบทบาทไปดูแลงานด้านการควบคุมการติดเชื้อในชุมชนและที่บ้าน เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ติดเชื้อวัณโรค ผู้ติดเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพหลายขนาน ผู้ที่ใส่คาอุปกรณ์ทางการแพทย์ เช่น สายสวนปัสสาวะ สาย CAPD เป็นต้น ตลอดจนการจัดการกรณีที่เกิดการระบาดของโรคติดเชื้อในชุมชนและการเตรียมพร้อมรับมือโรคอุบัติใหม่ เช่น Ebola เป็นต้น ดังนั้นโรงพยาบาลขนาดใหญ่ เช่น โรงพยาบาลระดับมหาวิทยาลัย โรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไปที่มีปัญหาด้านการควบคุมการติดเชื้อที่ซับซ้อนจึงต้องการพยาบาลควบคุมการติดเชื้อที่เป็นผู้ปฏิบัติการพยาบาลชั้นสูง

ปัญหาที่พบในการปฏิบัติงานในบทบาทผู้ปฏิบัติการพยาบาลชั้นสูงในประเทศไทยคือ การที่ไม่สามารถปฏิบัติงานตามบทบาทได้เต็มที่ เนื่องจากพยาบาลจำนวนหนึ่งทำงานในหน้าที่นี้แบบบางเวลา (part time) โดยต้องรับผิดชอบทำงานหลักที่หน่วยงานหนึ่ง เช่น ห้องคลอด หอผู้ป่วยวิกฤติ แล้วทำงานในหน้าที่ของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อ 1-2 วันต่อสัปดาห์ และบางโรงพยาบาลมีจำนวนพยาบาลควบคุมการติดเชื้อน้อยกว่าที่ควร ทำให้ต้องรับผิดชอบภาระงานมากเกินไป รวมทั้งขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารและผู้ร่วมงานในระดับต่างๆ ขาดแหล่งทรัพยากรสนับสนุนการทำงานในบทบาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปฏิบัติการพยาบาลชั้นสูงที่มีความสามารถในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ได้รับการมอบหมายให้ทำงานด้านอื่นๆ ของโรงพยาบาลด้วย เช่น งานควบคุมคุณภาพงานฝ่ายวิชาการหรืองานวิจัย เป็นต้น และบางคนประสบปัญหาที่ขาดการสนับสนุนให้มีความก้าวหน้าในตำแหน่ง ปัญหาต่างๆ นี้ทำให้พยาบาลผู้ปฏิบัติการชั้นสูงบางคนเหนื่อยหน่ายและท้อแท้ในการทำงาน บางคนจึงเปลี่ยนไปทำงาน

อย่างอื่นที่มีภาระงานเบากว่าและมีความก้าวหน้าได้เร็วกว่า ทำให้โรงพยาบาลหลายแห่งขาดแคลนพยาบาลควบคุมการติดเชื้อที่มีความสามารถสูง ปัญหาต่างๆ เหล่านี้จึงควรจะได้รับการแก้ไขโดยหน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. WHO. Report on the burden of endemic health care-associated infection worldwide: A systematic review of the literature [Internet]. 2011 [cited 2014 July 23]. Available from: http://apps.who-int/iris/bitstream/10665/80135/1/9789241501507_eng.pdf?ua=1.
2. Rongrungruang Y, Sawanpanyalert N, Chomdacha P, Surasarang K, Wiruchkul N, Kachintorn K, et al. Health-care associated infections in Thailand 2011. J Med Assoc Thai. 2013 Feb;96 Suppl 2:S117-23.
3. Haley RW, Culver DH, White JW, Morgan WM, Emori TG, Munn VP, et al. The efficacy of infection surveillance and control programs in preventing nosocomial infections in US hospitals. Am J Epidemiol. 1985 Feb;121(2):182-205.
4. O'Boyle C, Jackson M, Henly SJ. Staffing requirements for infection control programs in US health care facilities: Delphi project. Am J Infect Control. 2002 Oct;30(6):321-33.
5. สมหวัง ด่านชัยวิจิตร, พิเศษรุ้ง จีรวงศ์. การจัดตั้งองค์กรควบคุมโรคติดเชื้อในโรงพยาบาล. ใน: สมหวัง ด่านชัยวิจิตร, บรรณาธิการ. โรคติดเชื้อในโรงพยาบาล. กรุงเทพฯ : โครงการตำราศิริราช คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล; 2539. หน้า 35-7.

Development of Thai Infections Disease and Infection Control Advanced Practice Nurse

Wilawan Picheansathian¹ RN, Ph.D, Dip. APICN

Abstract: Increasing prevalence and incidence of infection in hospitals led to the needs for hospital infection control system development. This development required Infection Control Nurse (ICN) in order to perform the roles in the system. Having ICN nurse is an important hospital quality indicator. The needs for ICN nurse with higher competency required the preparation program at a master level in order to perform the roles of hospital infection control system management. However, the master prepared and advanced practice ICN nurses at this level could not meet the demands of the hospitals in the country. Thus, the short course ICN nurse training program was opened. Currently, the Advanced practice in Infectious Diseases and Infection Control Nursing (APICN) program is developed to produce nurses with complex competency. Although, some of the master prepared APN could produce evidence based practice and perform their expected roles well, some could not do well. The roles need to be further developed.

Thai Journal of Nursing and Midwifery Practice 2014; 1(1) 23-30

Keywords: advanced practice nurse, infectious diseases and infection control nursing

¹Associate Professor, Faculty of Nursing, Chiang Mai University